
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

<https://doi.org/10.31392/VAN-2024.49-50.18>

УДК 94(4)(438)«1895-1901»

НАУКОВО-ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЇ МАЙСТЕРНОСТІ У КРАКОВІ (1895 – 1901 РР.)

Приходько Микола Миколайович

кандидат історичних наук,

докторант кафедри всесвітньої історії та археології,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ

e-mail: prihod@ukr.net

***Анотація.** У статті детально аналізується діяльність організації в період 1895-1901 років, зокрема, висвітлюється процес створення та розвитку товариства. Особливу увагу приділено науковій діяльності її членів, зокрема підрозділу — історико-філософському відділу. В статті описано ключові етапи роботи цього відділу, підготовку та публікацію важливих наукових праць, що значно вплинули на розвиток польської історіографії, філософії та археології в кінці XIX — початку XX століття. Автор статті детально описує, як історико-філософський відділ організації, співпрацюючи з іншими секціями та дослідниками, проводив дослідження в різних сферах науки, включаючи етнологію, археологію, правознавство та філософію. Велику увагу також приділено тим науковим публікаціям, які стали основою для подальших досліджень у цих галузях, а також тому, як ці праці сприяли розвитку польської наукової традиції в історичній та культурній сферах. Процес підготовки до друку та публікація цих праць, що стали результатом багаторічної праці та колективних зусиль, був не тільки важливим для наукового прогресу, але й мав культурне та політичне значення в умовах тогочасної Польщі, яка перебувала під владою імперії.*

***Ключові слова:** громадські організації, громадянське суспільство, самоорганізація населення, видавництво, Австро-Угорщина.*

Постановка проблеми. На даний момент діяльність Товариства залишається недостатньо дослідженою, як у вітчизняній, так і у польській історіографії. Хоча окремі аспекти роботи організації були висвітлені в контексті більш широких наукових праць, комплексне дослідження її діяльності, особливо в найбільш продуктивний період — з 1895 по 1901 рр., відсутнє. Цей період був критично важливим для формування наукової, культурної та освітньої діяльності Товариства, адже саме в ці роки були підготовлені та опубліковані ключові наукові праці, що мали значний вплив на розвиток польської історіографії, філософії, археології та інших дисциплін. Необхідність і актуальність дослідження зумовлені кількома факторами. По-перше, вивчення цього періоду дозволяє краще зрозуміти не тільки еволюцію самого Товариства, а й його вплив на розвиток наукових інститутів, культурних організацій та освітніх установ в Польщі того часу. По-друге, дослідження діяльності організації в цей період має важливе значення для реконструкції національної пам'яті, оскільки вона активно сприяла збереженню та популяризації культурних і наукових досягнень, які мали важливе значення для

формування польської національної ідентичності в умовах політичної і культурної репресії. Таким чином, це дослідження не лише доповнює наявну історіографію, але й відкриває нові перспективи для розуміння ролі наукових товариств у розвитку культури та науки в Польщі, а також їхнього впливу на суспільно-політичні процеси того часу.

Мета статті. З огляду на окреслену проблему було поставлено завдання на основі широкого масиву періодичних видань висвітлити діяльність організації з видання наукової літератури та її тематичне спрямування. З огляду на поставлене завдання в роботі було вирішено використати проблемно-хронологічний метод дослідження.

Історіографічний огляд. Маріола Хошовська (Mariola Hoszowska) у своїй праці «Людвік Фінкель та Академія Майстерності» ("Ludwik Finkiel i Akademia Umiejętności") досліджує роль Людвіка Фінкеля, польського науковця та діяча, в розвитку Академії майстерності в Кракові. Робота зосереджена на вивченні внеску Фінкеля в розвиток академічного середовища та наукових установ, а також його зв'язків з іншими членами Академії. Авторка аналізує важливість його діяльності для популяризації науки в Польщі та наукового прогресу в країні в кінці XIX століття. Ян Хулевич (Jan Hulewicz) в своєму доробку «Академія Майстерності у Кракові 1873-1918 рр.» ("Akademia Umiejętności w Krakowie 1873–1918") пропонує загальний огляд історії Академії майстерності в Кракові в період з 1873 по 1918 роки. У книзі висвітлюються основні етапи розвитку Академії, її роль у науковому та культурному житті Польщі, а також діяльність її членів. Особливу увагу приділено впливу, який Академія мала на розвиток національної науки, ідеї національної автономії, а також її взаємодії з іншими науковими та культурними інститутами. Пьотр Хюбнер (Piotr Hübner) в роботі «Від Наукового Товариства в Кракові до Польської Академії Майстерності» автор охоплює період трансформації наукових інститутів в Польщі, зміни у структурі організацій та їх функціях, а також роль, яку ці товариства відіграли у розвитку польської науки та культури. Автор звертає увагу до внутрішніх процесів всередині цих товариств та їхнього впливу на культурний клімат країни.

Виклад основного матеріалу.

1. Передумови.

В 19 столітті розділені польські землі існували в умовах політичної волі імперських урядів, підпорядковуючись і в науковій галузі планам державних функціонерів. Польська наука в межах Російської імперії кристалізувалась у формі Варшавського товариства друзів науки та Товариства друзів наук у Любліні, в межах Німецької імперії було утворено Познаньське товариство друзів наук та Наукове товариство в Торуні [Skarbek, 1860, s. 94-124]

Краківська наукова спільнота Австрійської імперії не залишалась осторонь академічних процесів польського народу сформувавши об'єднання фахівців з різних галузей знань. Дана група науковців стала відома під назвою Краківського наукового товариства. Протягом десятиріч незважаючи на зростаючий політичний тиск, товариство відіграло знакову роль в інтеграції польської наукової спільноти, а також у презентації та просуванні університетських досліджень. Силами товариства розвивалися численні наукові дисципліни, як гуманітарні, так і природничі, а її наукові та видавничі досягнення набули системного характеру, формуючи польську наукову школу регіону.

Ідея утворення Краківського наукового товариства була схвалена організаційною комісією, яка 9 грудня 1815 р. погодила поданий їй проект статуту. У вступі до проекту статуту Товариства було зроблено посилання на те, що – «... від Краківського університету давно вже очікувалось аби і у нас подібно до Варшавське товариство друзів наук утворилося Товариство» [Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. 1507, s. 183]. З моменту свого заснування краківське наукове товариство тісно співпрацювало з Ягеллонським університетом, університетські ректори якого були президентами організації до 1852 року безперервно [Wiadomości Botaniczne, 2015, s. 86]. Водночас, члени Товариства, також набиралися переважно з числа викладачів краківського університету, як зазначалося в статуті організації: «Товариство, складається з членів одного університету, від діючих викладачів, до відставних професорів (§1) [Statut Towarzystwa, 1816, s. 2]. Ідея заснування Краківського наукового товариства виникла в науковому співтоваристві Ягеллонського університету, як свідчать документи «... тепер слід розширити свої обов'язки, створивши між собою наукове товариство, маючи намір публікувати писання на різні теми, щоб поширити по всій країні світло" [Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. 1507, s.530-531].

Голова Товариства Маєр окреслював наступні завдання організації: «Ідея надати Краківському університету такий напрямок, щоб, з одного боку, він діяв би як школа, а з іншого боку - об'єднався на зразок академії, це підтримало б прогрес усіх наук» [Majer, 1858 s. 25].

Структура організації була класичною для установ подібного спрямування і у 1815-1840 рр. роках організація налічувала шість відділів: богословський, юридичний, медичний, математичний, літературний, технічних наук. Після 1840 р. кількість факультетів скоротилася до чотирьох. Проте, довгий час після свого заснування Краківське наукове товариство не проявляло серйозні результати своєї діяльності, існувало лише номінально, проявляючи активність лише у формі дискусійної платформи науковців краківського університету.

Знаковим зрушенням в історії краківського товариства, яке відбулося лише на п'ятому десятилітті його існування була реорганізація 1873 року, яка окрім зміни назви на Академію майстерності в Кракові видозмінила, і керівництво, і підходи до роботи. Поштовхом до змін була зміна політичної повістки в регіоні, зміни політики Австрії щодо анексованої частини Польщі та надання автономії Галичині, що призвело до утворення в Кракові сприятливих умов для активізації наукової роботи.

Таким чином засноване з ініціативи Валентія Литвинського та професорів вільного міста Кракова 24 липня 1815 р. Краківське наукове товариство, яке розпочало свою діяльність 25 лютого 1816 р. завершило свою діяльність своїм останнім зборах 29 квітня 1872 р., а вже від 2 травня 1871 р. до 3 травня 1872 р. (відповідно параграфу 6 статуту) тривало перетворення Краківського наукового товариства в Академію майстерності.

Офіційне відкриття Академії майстерності відбулося 7 травня 1873 року, після того як 16 лютого 1872 року імператор Франц Йосиф I затвердив статут Академії. Згідно з яким члени попередника Академії – Краківського наукового товариства, які припиняла свою діяльність, обрали зі свого складу перших 12 членів Академії. Водночас, було організовано три наукові відділи: філологічний, філософсько-історичний та математично-природничий.

В останньому 30 параграфі статуту новоутвореної Академії майстерності зазначалося: «якщо в майбутньому Академія буде розпущена або її наукова мета і національний характер, зазначені в цьому статуті, зміняться, то її майно, якщо воно перейде від колишнє Наукове Товариство (Краківський), стане власністю Краківської гміни, яка за допомогою тоді активних і ще живих екстраординарників Академії відновить Польське Наукове Товариство [Pamięć, 1889, s. 209]. Дані рядки свідчать про громадський характер організації, утвореної науковою громадою Кракова і волюнчою в разі своєї ліквідації від незалежних від неї причин передати власні активи краківській гміні, тобто в комунальну власність міста.

Вже на початку 1873 року відбулося перше публічне засідання Академії, присвячене 400-річчю від дня народження Миколи Коперника, який для польських науковців був символом польської науки, ідейним патроном. Невдовзі, 7 травня 1873 року, в урочистій обстановці, за участю протектора організації ерцгерцога Карла Людвіга Академія офіційно розпочала свою діяльність. Його очільником був обраний Генеральною асамблеєю президент, який виконував скоріше представницькі функції, в той час як усіма поточними справами керував генеральний секретар. Першим президентом було обрано Юзефа Маєра - ректора Ягеллонського університету, професора фізіології, раніше двічі голову Краківського наукового товариства, що свідчить про продовження традицій краківської наукової школи 1815 року заснування. Генеральним секретарем було обрано історика Юзефа Шуйського.

З самого початку Академія фактично була закладом загальнонаціонального рівня, адже її членами були обрані науковці з земель Польщі, що обумовлено в положеннях статуту про рівні права членів: вітчизняних (з Галичини), позакрайових (з інших регіонів Австрії (країв)) та іноземних членів.

До часів здобуття незалежності та трансформації організації в Польську Академію майстерності керівниками товариства були: Юзеф Маєр (1872–1890 рр.), Станіслав Тарновський (1890–1917 рр.). Генеральними секретарями були: Юзеф Шуйський (1872–1883 рр.), Станіслав Тарновський (1883–1890 рр.) Станіслав Смолка (1890–1890 рр.), Болеслав Улановський (1903–1919 рр.).

1919 р. став роком об'єднання польської наукової спільноти в єдину академічну установу. Після Першої світової війни і зі здобуттям суверенної держави Академія майстерності прийняла назву Польська Академія майстерності і перетворилася на національний інститут, підтримуваний польською державою, офіційного представника польської науки існуючого в наші дні під назвою Польська академія наук.

2. Дослідження філософсько-історичного відділу.

Протягом 1895–1896 років діяльність історико-філософського відділу вирізнялася активністю та злагодженістю. Одним із ключових результатів цієї роботи стало видання XXXII тому наукових монографій. Ця подія є продовженням традиції серійних публікацій, які мали значний вплив на розвиток історичних і філософських досліджень. Видання томів відбувалося систематично, а підготовка XXXIII та XXXIV томів до друку свідчить про тривалість і послідовність цього процесу. Окремо варто відзначити публікацію праці Освальда Бальцера «Генеалогія П'ястів». Ця робота, присвячена дослідженню історії правлячої династії Польщі, є визначним внеском у вивчення середньовічного періоду. Бальцер, як один із найвідоміших польських істориків свого часу, зумів детально проаналізувати

походження, розвиток і вплив династії П'ястів. Його дослідження стало цінним джерелом для вчених того періоду і залишається важливим для сучасних історичних студій [Rocznik 1895/96, с. 63].

У 1894 – 1895 роках Юзеф Щепковський провів важливу дослідницьку роботу в архівних установах Європи, зокрема в Римі. Він зосередився на вивченні польської нунціатури часів правління Яна III Собеського, правителя, який відіграв ключову роль у європейській історії завдяки своїй військовій та дипломатичній діяльності. Щепковський завершив компіляцію актів, пов'язаних із нунціатурою, тобто діяльністю представників Папського престолу в Польщі. Ці документи є надзвичайно цінними для дослідження не лише церковної історії, але й політичної, оскільки нунціатура виступала важливим каналом комунікації між Римом та Польщею, зокрема в період складних дипломатичних відносин і релігійних змін. Окрім роботи в офіційних архівах, Щепковський звернув увагу на матеріали, збережені в приватних бібліотеках Риму. Це свідчить про широту його підходу, адже приватні колекції часто містять унікальні джерела, які не потрапляли до державних архівів. Завдяки цьому його дослідження набуло особливої ґрунтовності та цінності [Rocznik, 1895/96, с. 63].

Дослідження у Ватиканському архіві, проведені наприкінці XIX століття, стали можливими завдяки стабільному фінансуванню з боку державних органів. Протягом десяти років Сейм краю виділяв субсидію в розмірі 1500 флоринів щорічно, що свідчить про високий пріоритет, наданий підтримці історичних досліджень. Додаткова допомога в сумі 600 флоринів із Державної скарбниці забезпечувала додаткові ресурси для реалізації цієї важливої ініціативи. У 1895 році Сейм прийняв постанову, яка значно розширила можливості дослідників. Вона дозволила використовувати частину субсидії не лише для роботи у Ватиканському архіві, але й для пошуків в інших архівах. Це рішення відображає розуміння того, що для комплексного дослідження потрібен доступ до різноманітних джерел, які могли бути збережені в інших установах Європи. Фінансова підтримка зі сторони держави була ключовою для реалізації проекту такого масштабу. Вона дозволила історикам не тільки здійснювати тривалі поїздки до Риму, але й проводити ретельну і детальну роботу з архівними документами. Особливо важливим було розширення географії досліджень, адже це дозволяло знаходити документи, які доповнювали інформацію з Ватикану і сприяли створенню більш повної картини історичних подій. Цей підхід став свідченням інтегрованого бачення історичної науки, в якій враховувалася необхідність вивчення різних джерел, незалежно від їх місцезнаходження. Результати таких зусиль мали вагомое значення для розуміння як місцевої, так і загальноєвропейської історії [Rocznik, 1895/96, с. 64].

У рамках реалізації постанови Сейму 1895 року, яка дозволила розширити географію архівних досліджень, історична комісія спрямувала свої зусилля на підтримку перспективних дослідників. Одним із таких став професор Альфред Хальбанович-Черновець, який отримав стипендію для проведення архівних студій у Києві. Це рішення підкреслює прагнення комісії сприяти вивченню історії не лише через західноєвропейські джерела, а й через матеріали, що зберігалися в архівах Східної Європи, зокрема Києва, який був важливим осередком документальних скарбів. Виділення стипендії свідчить про те, що комісія приділяла увагу не лише поточним дослідженням, але й інвестувала у довгостроковий розвиток наукової

діяльності. Архівні студії у Києві, зважаючи на його історичну роль у спільному минулому багатьох європейських народів, були стратегічно важливими для збагачення джерельної бази [Rocznik, 1895/96, с. 65].

Протягом року історична секція активно займалася видавничою діяльністю, результатом якої стали дві визначні наукові праці, підготовлені членами організації. Ці видання не лише демонструють високий рівень роботи дослідників, а й суттєво збагачують джерельну базу історичної науки. Перша праця, «Рахунки двору Ядвіги і Ягелла», упорядкована Ф. Пекосинським, є цінним дослідженням фінансової документації часів правління польської королеви Ядвіги та її чоловіка Владислава II Ягайла. Ця робота відкриває доступ до детальної інформації про функціонування королівського двору, економічні зв'язки, організацію господарства та повсякденне життя монархів у пізньому середньовіччі. Документи, зібрані й впорядковані автором, стали важливим джерелом для розуміння економічної та соціальної історії цього періоду. Друга праця, «Списки урядовців Краківської провінції з XV ст.», укладена К. Федеровичем, є унікальним реєстром адміністративних і судових посадовців однієї з ключових провінцій середньовічної Польщі. Ця книга дозволяє реконструювати систему управління того часу, зокрема імена, посади й ролі урядовців, а також простежити еволюцію місцевого самоврядування. Праця Федеровича є важливим інструментом для подальших досліджень політичної та соціальної історії. Обидві роботи підкреслюють ретельність та академічну скрупульозність членів секції. Вони зосереджуються на вивченні першоджерел і відображають прагнення до створення надійної джерельної бази для майбутніх наукових розвідок. Видання таких праць також свідчить про зусилля організації популяризувати й поглиблювати знання про різні аспекти історії Польщі та регіону [Rocznik, 1895/96, с. 65].

Упродовж року в секції історії мистецтва спостерігалось значне поживлення наукової діяльності, що свідчить про зростання інтересу до цієї галузі та її розвиток у рамках роботи організації. Основна увага дослідників була зосереджена на історії архітектури Польщі, що знайшло відображення в численних монографіях і наукових доповідях, представлених протягом року. Така спрямованість демонструє прагнення до глибшого вивчення архітектурної спадщини, яка є невід'ємною складовою культурної ідентичності. Однією з найвизначніших робіт, підготовлених у межах дослідницьких програм Комісії, стали тези Лушкевича. У цій праці автор представив результати дослідження первісної романської базиліки в населеному пункті Опатов. Дослідження Лушкевича вирізнялося ґрунтовністю та методологічною ретельністю. Важливою складовою роботи була демонстрація таблиць та архітектурних креслень, які не лише доповнювали текстовий матеріал, але й надавали читачам змогу візуально ознайомитися з особливостями структури та деталями базиліки. Ця праця є вагомим внеском у дослідження польської архітектурної спадщини, зокрема романського періоду. Вивчення такої унікальної пам'ятки дозволяє не лише реконструювати її первісний вигляд, але й зрозуміти архітектурні впливи, технічні рішення та культурний контекст, в якому вона була створена. Науковий рух у секції історії мистецтва, що набрав обертів протягом року, не лише збагачує розуміння архітектурної історії Польщі, але й сприяє формуванню нових підходів до дослідження, зокрема через використання візуалізації та аналізу матеріальної

культури. Це свідчить про прагнення до інтеграції традиційних методів історичних досліджень із сучасними науковими практиками [Rocznik, 1896/97, с. 56].

Наукова розвідка П. З. Генделя стала значущим внеском у вивчення романської архітектурної спадщини Кракова. У своїй праці автор узагальнив результати досліджень, присвячених нововідкритим романським елементам монастиря та церкви домініканців, які є одними з найстаріших і найцінніших пам'яток міста. Гендель зосередив увагу на деталях архітектури, які свідчать про майстерність середньовічних будівничих. Він описав збережені фрагменти стін, рами дверей і вікон, а також елементи колишньої трапезної, які вирізняються вишуканими різьбленими мотивами. Зокрема, декоративне різьблення стало одним із центральних об'єктів його дослідження, адже воно є яскравим свідченням естетичних і технічних досягнень романської епохи. Дослідження Генделя має важливе значення з кількох причин. По-перше, воно дозволяє краще зрозуміти процеси архітектурного розвитку цього монастирського комплексу, який відіграв важливу роль у духовному та культурному житті Кракова. По-друге, відкриття та систематизація таких елементів сприяє збереженню культурної спадщини та розширює уявлення про романське мистецтво в Центральній Європі. Ця праця також демонструє важливість міждисциплінарного підходу, адже вона базується на поєднанні археологічних, архітектурних і мистецтвознавчих методів. Робота Генделя відкриває нові можливості для подальших досліджень у цій царині, а також стимулює інтерес до відновлення й збереження історичних пам'яток [Rocznik, 1896/97, с. 57].

Професор Пекосинський здійснив ґрунтовне дослідження архітектурної пам'ятки XIV століття, відомої як «гетьманська кам'яниця», розташованої на Ринковій площі в Кракові. У своїй науковій монографії він детально проаналізував архітектурні особливості залу цієї будівлі, який є зразком середньовічної міської архітектури. Особливу увагу дослідник приділив аналізу стилістичних і конструктивних елементів споруди, які відображають характерні риси архітектури XIV століття. Завдяки ретельному вивченню матеріалів і техніки будівництва, Пекосинський визначив приблизну дату зведення кам'яниці – 1340 – 1350 роки. Ця датировка базується на порівняльному аналізі подібних споруд і врахуванні історичних контекстів розвитку Кракова у цей період. Наукова монографія Пекосинського є важливим внеском у дослідження міської архітектури Кракова, оскільки «гетьманська кам'яниця» відіграє значну роль у формуванні образу середньовічного міста. Її збереження та вивчення дозволяють глибше зрозуміти еволюцію будівельної техніки, художніх традицій і соціального значення міської забудови того часу. Робота професора також має практичну цінність для реставраційних та охоронних проєктів, адже вона дає точнішу уяву про початковий вигляд споруди та її історичний контекст. Такий підхід підкреслює важливість збереження архітектурної спадщини як джерела історичної пам'яті й культурної ідентичності [Rocznik, 1896/97, с.58].

Доктор О. Чоловський у своїй науковій роботі підсумував історію порохової вежі, що розташована на Намісницькій набережній у Львові, навпроти костелу кармелітів. Він детально вивчив цю архітектурну пам'ятку та визначив її дату спорудження – 1554 – 1556 роки. Порохова вежа була частиною оборонної системи Львова і мала важливу роль у забезпеченні безпеки міста. Її головною функцією

було зберігання пороху та боєприпасів, що особливо важливо було в епоху постійних військових загроз. Львів, як важливий торговий та військовий центр того часу, потребував таких оборонних споруд для захисту від зовнішніх атак, зокрема від турецької загрози та польських війн. Чоловський звернув увагу на архітектурні особливості вежі, її конструкцію та розташування. Вежа була розташована у важливому стратегічному місці, що дозволяло їй бути частиною міських укріплень і одночасно здійснювати контроль за прилеглою територією. Ця споруда також мала символічне значення, оскільки її стиль та масштаб відповідали військовій важливості Львова як оборонного пункту. Доктор Чоловський також підкреслив, що порохова вежа є важливою частиною архітектурної спадщини міста, яка з часом втратила свою первісну оборонну функцію, але продовжує залишатися важливим елементом історичного ландшафту Львова. Його робота зробила важливий внесок у вивчення розвитку оборонної архітектури і допомогла глибше зрозуміти роль таких споруд у формуванні міського середовища XVI століття [Rocznik, 1896/97, с. 58].

Професор Одрживольський проводив дослідження в державному архіві Дрездена, зосередившись на матеріалах, що стосуються будівництва в Кракові та Варшаві на початку XVIII століття. На засіданні Комісії з історії мистецтв він презентував два малюнки інтер'єру Вавельського собору того часу. На одному з малюнків відображено горизонтальну тріщину у стіні костелу, яка з'явилася після змін, здійснених за єпископа Лубенського. Ці малюнки надають важливу інформацію про архітектурний стан та конструктивні особливості собору після перебудови, допомагаючи краще зрозуміти історію та виклики архітектури того періоду [Rocznik, 1896/97, с. 58].

У 1896 році професор Лушицький займався поглибленим вивченням історії малярського цеху в місті Сонч. Його робота ґрунтувалася на цінних архівних матеріалах, які він виявив у міському архіві Нового Сонча. Ці документи проливали світло на діяльність цеху, його організацію, склад учасників та розвиток художньої традиції в регіоні. Матеріали включали записи, які відображали регламенти роботи цеху, угоди між майстрами, відомості про навчання учнів та виконання художніх замовлень. Вони також давали уявлення про роль цеху в культурному і соціальному житті громади, його вплив на формування естетичних традицій і взаємини з іншими ремісничими організаціями. Дослідження Лушицького не лише розширило знання про діяльність малярського цеху в Сончі, але й внесло вагомий внесок у розуміння історії ремісничих об'єднань у регіоні. Його праця стала важливим джерелом для подальших історичних та культурологічних досліджень [Rocznik, 1896/97, с. 59].

Протягом року Антропологічна комісія активно працювала над відновленням археологічних досліджень у регіоні. У цьому контексті д-р Деметрикевич виступив із доповідями на двох засіданнях Комісії, де представив результати своїх попередніх досліджень, присвячених доісторичній добі Галичини. У своїй роботі автор вперше здійснив спробу впорядкувати наявний джерельний матеріал у хронологічній послідовності. Він також застосував метод порівняльного аналізу, співставляючи археологічні знахідки Галичини з аналогічними пам'ятками сусідніх країн. Такий підхід дозволив д-ру Деметрикевичу не лише визначити особливості регіонального розвитку, а й окреслити місце Галичини у ширшому історико-культурному контексті. Його дослідження стали важливим кроком у систематизації археологічних

даних, сприяючи кращому розумінню доісторичних процесів у регіоні та їх зв'язків із сусідніми територіями [Rocznik, 1897/98, с. 69].

Досягнення Антропологічної комісії за рік включають значні наукові праці, які охоплюють демографічні, етнографічні та культурні аспекти досліджень. Серед найважливіших здобутків – праця Адама Закжевського з Варшави під назвою «Населення міста Варшави». У цій роботі автор, використовуючи широкий масив джерел, детально проаналізував етнічний і чисельний склад мешканців Варшави, що стало вагомим внеском у вивчення демографічної історії міста. Етнологічна діяльність Комісії знайшла продовження у дослідженнях Р. Завільського, присвячених польському населенню в Угорщині. Ця робота спрямована на вивчення польської діаспори, її культурної ідентичності та впливу на місцеве середовище. Технічні та фінансові труднощі вплинули на видання низки важливих праць. Зокрема, через затримки з друком не вдалося опублікувати перший том багатотомної монографії М. Федоровського «Білоруський народ», присвяченої культурі та традиціям білорусів. Брак коштів відтермінував також публікацію праці Х. Юшкевича «Литовська мелодія», яка мала стати значущим внеском у вивчення литовської музичної спадщини. Незважаючи на труднощі, діяльність Комісії цього року охопила широке коло тем і зробила важливі кроки у вивченні етнічного та культурного різноманіття регіону [Rocznik, 1897/98, с. 70].

У 1896/97 роках професор Лушкевич оприлюднив результати своїх досліджень, присвячених так званим «Оливним горам» та «Кальваріям» поблизу костелів у Польщі. У своїй праці він звернув увагу на зв'язок цих сакральних комплексів із традицією західноєвропейських «Ольбергів». Лушкевич зазначав, що такі об'єкти існували також у Кракові, зокрема наприкінці XV століття, при костелах Божого Тіла та Діви Марії. Він простежував схожість польських «Кальварій» із західними аналогами, аналізуючи їхню роль у духовному житті громади, архітектурні особливості та символіку [Rocznik, 1896/97, с. 69]. Дослідження Лушкевича внесло важливий внесок у розуміння розвитку сакральної архітектури Польщі, вказуючи на тісні культурні зв'язки з Європою та багатство місцевих традицій у релігійній практиці.

Монографія Тадеуша Конопки, присвячена історії живопису XVII століття, зосереджувалася на творчості флорентійського гравера Стефана делла Белла (1610–1664). Автор досліджував зв'язок робіт майстра з польською тематикою, приділяючи увагу польським предметам, що зображені у його гравюрах. У праці розглянуто художню спадщину делла Белла, його стиль, техніку гравіювання та джерела натхнення. Особливий акцент зроблено на гравюрах, пов'язаних із Польщею, що відображають предмети, сцени чи образи, які могли мати польське походження або бути популярними у тогочасній Речі Посполитій. Монографія стала вагомим внеском у дослідження культурних і мистецьких взаємин між Італією та Польщею у XVII столітті, розширюючи уявлення про впливи та взаємозв'язки європейського мистецтва того періоду [Rocznik, 1896/97, с. 71].

Протягом року діяльність Антропологічної комісії дала вагомі результати в галузях археології та етнології, зокрема завдяки роботам д-ра Я. Талко-Гринцевича та Ігнація Штейна. Д-р Талко-Гринцевич надіслав детальний звіт про свої археологічні дослідження курганів на кордоні Монголії поблизу Тройкосавська. У своїй розвідці він описав результати розкопок, які проливають світло на давні

культури регіону, зокрема поховальні традиції та артефакти, що засвідчують контакти між різними цивілізаціями. У сфері етнології важливим внеском стала робота Ігнація Штейна, який дослідив «Невідому поему св. Трембецького». Ця поема, написана краківським діалектом і переписана з рукописів Бібліотеки Чарторийських, відзначається як цінний літературний пам'ятник, що відображає мовні та культурні особливості регіону [Rocznik, 1899/1900, с. 88]. Роботи обох дослідників не лише збагатили знання про минуле, але й продемонстрували багатство та різноманітність об'єктів дослідження, які охоплюють як далекі археологічні пам'ятки, так і локальні етнографічні джерела.

У галузі історії польської мови робота відділу знайшла вираження у дослідженні Л. Малиновського, представленому в праці «Про пам'ятку польської мови з початку XVI ст.». Ця праця присвячена аналізу мовної пам'ятки, що походить з початку XVI століття, яка є цінним джерелом для вивчення розвитку польської мови. Малиновський дослідив лексичні, граматичні та стилістичні особливості тексту, що дозволило окреслити характерні риси польської мови того часу, її діалектні відмінності та впливи інших мов. Особливу увагу приділено історичному та культурному контексту створення пам'ятки, а також її значенню для розуміння етапів формування літературної польської мови [Rocznik, 1900/1901, с. 63]. Праця стала важливим внеском у дослідження мовної спадщини Польщі, розкриваючи нові аспекти мовної еволюції на зламі Середньовіччя та Ренесансу.

Члени організації продовжували свою наукову діяльність, представляючи результати власних досліджень у різних галузях літератури, культури та історії. Роман Пілат прочитав лекцію, у якій поділився результатами своїх праць на тему «Автографи пізніших книг пана Тадеуша» (книги IV-XIV). У своїй доповіді він детально проаналізував текстуальні варіанти пізніших частин епічного твору Адама Міцкевича, порівнюючи їх з оригінальними автографами, що дозволило виявити еволюцію тексту та внесок різних редакторів у його форму. П'єкосинський оголосив доповідь «Про невідому пам'ятну монету Болеслава Хороброго», присвячену дослідженню рідкісної історичної монети. Він проаналізував її походження, значення та роль у контексті політичної та економічної історії Польщі, що дозволило зробити нові висновки щодо фінансової політики часів Болеслава Хороброго. Я. Третяк презентував свою працю «Петро Скарга до Русі», у якій досліджував вплив Петра Скарги, польського священника та письменника, на духовну та культурну спадщину Київської Русі. Третяк зосередився на його писемних роботах і зв'язках з руськими землевласниками та духовенством, що підкреслює важливість цього діяча в історії міжпольських відносин [Rocznik, 1900/1901, с. 64]. Ці праці стали значущим внеском у вивчення польської літературної спадщини, історії монетарної системи та міжкультурних зв'язків Східної Європи.

О. Я. Фіалек представив свою наукову працю «Студії з історії Краківського університету в XV ст.», приурочену до 500-річчя заснування теологічного факультету в Кракові. У своїй роботі він детально аналізував історичний розвиток університету в XV столітті, зокрема акцентуючи на ролі теологічного факультету в освітньому та культурному житті міста та країни. Фіалек розглядав ключові події, що вплинули на становлення та розвиток університету, а також вивчав соціальні, культурні та наукові зв'язки факультету з іншими європейськими центрами того часу. Він аналізував діяльність викладачів і студентів, а також важливість навчання

теології для розвитку релігійної та філософської думки в Польщі [Rocznik, 1900/1901, с. 64]. Праця Фіалека була важливим внеском у дослідження історії Краківського університету, що мало суттєве значення для наукового, освітнього та духовного розвитку не тільки Польщі, але й Центрально-Східної Європи.

Члени організації зробили значні внески у різні галузі мистецтвознавства та класичної філології через представлені монографії та наукові праці. Я. Болоз-Антоневич представив монографію «Юнацький розвиток Лоренцо Коста та його живопис у галереї Чарторийських у Кракові». У цій праці він детально аналізував етапи розвитку Лоренцо Коста, італійського художника Ренесансу, зосереджуючи увагу на його ранніх творах і впливі на живопис того часу. Болоз-Антоневич також розглядав творчість Кости в контексті колекції, що зберігається в Галереї Чарторийських у Кракові, вивчаючи вплив цього художника на польське мистецтво та роль його робіт у формуванні естетичних традицій того часу. А. Міодонський оприлюднив працю «De declamatione in Lucium Sergium Catilinam observations», що була присвячена класичній філології. У своїй роботі він здійснив глибокий аналіз тексту Маркса Теренція Варрона, зокрема його трактування катилінських декламацій. Міодонський проаналізував стилістичні особливості, риторичні прийоми та контекст цих декламацій, висвітлюючи значення цього твору в розвитку латинської риторики та його вплив на пізніші літературні та політичні дискурси [Rocznik, 1900/1901, с. 65]. Обидві роботи стали важливими внесками в розуміння як розвитку мистецтва Ренесансу, так і класичних мов і літератури, розширюючи наукові горизонти в цих сферах.

У галузі історії польської мови значним здобутком роботи відділу стала праця Л. Малиновського «Про пам'ятку польської мови з початку XVI ст.». Ця робота була присвячена дослідженню важливої мовної пам'ятки, що датується початком XVI століття, і мала на меті детальний аналіз лексичних та граматичних особливостей польської мови того часу. Малиновський досліджував текст з лінгвістичної точки зору, зокрема фіксуючи мовні зміни, що відбулись у перехідний період між середньовіччям і Ренесансом. Автор зосередився на вивченні мовних варіантів, які мали вплив на формування польської літературної мови, а також порівняв їх з іншими європейськими мовами, що дозволило визначити, як польська мова розвивалася в контексті загальноєвропейських мовних тенденцій [Rocznik, 1900/1901, с. 63]. Праця Малиновського стала важливим внеском у вивчення етапів становлення польської мови, допомагаючи краще зрозуміти, як зміни в лексиці та граматиці впливали на розвиток літератури та письмової мови.

Члени організації зробили значний внесок у різноманітні галузі літератури, культури та історії через представлені роботи. Роман Пілат прочитав лекцію «Автографи пізніших книг пана Тадеуша» (книги IV-XIV), в якій поділився результатами своїх досліджень щодо еволюції тексту знаменитого польського епосу Адама Міцкевича. Пілат зосередився на пізніших частинах «Пана Тадеуша», розглядаючи різні варіанти автографів і їхні зміни в порівнянні з першим виданням. Це дозволило йому окреслити розвиток ідей і стилістики автора, а також дослідити взаємодію між автором і редакторами тексту. Пекосинський представив доповідь «Про невідому пам'ятну монету Болеслава Хороброго», в якій було детально проаналізовано рідкісну історичну монету, що походить з епохи Болеслава Хороброго, польського короля XI століття. Він розглядав її значення в контексті

політичної та економічної ситуації того часу, а також важливість цього артефакту для вивчення фінансової історії Польщі. Я. Третяк представив свою працю «Петро Скарга до Русі», у якій досліджував вплив Петра Скарги, видатного польського священника та письменника, на культурні та релігійні зв'язки між Польщею та Київською Руссю. Третяк розглядав різні роботи Скарги, що мають відношення до Русі, зокрема його проповіді та листування, підкреслюючи важливість цих текстів у розвитку релігійної і духовної думки того часу [Rocznik, 1900/1901, с. 64]. Ці роботи стали вагомими внесками в дослідження польської літературної спадщини, історії монетарної системи та міжкультурних зв'язків, зокрема в контексті відносин між Польщею та Східною Європою.

О. Я. Фіалек представив свою наукову працю «Студії з історії Краківського університету в XV ст.», приурочену до 500-річчя заснування теологічного факультету в Кракові. У цій роботі він досліджував важливі етапи розвитку університету в XV столітті, зокрема звертаючи увагу на роль теологічного факультету у формуванні інтелектуальної та релігійної думки того часу. Фіалек розглядав не тільки історію заснування та організацію факультету, але й його вплив на освітню політику Кракова та Польщі в цілому. Особливу увагу він приділяв діяльності викладачів і студентів, а також їхньому внеску у розвиток теологічних та філософських шкіл Європи. Зокрема, було вивчено зв'язки Краківського університету з іншими європейськими університетами та теологічними центрами, що дозволило зрозуміти місце Кракова як важливого осередку інтелектуальної культури в Європі того часу [Rocznik, 1899/1900, с. 64]. Ця праця Фіалєка стала важливим внеском у розуміння ролі Краківського університету в історії освіти та науки, а також підкреслила його значення для розвитку не тільки польської, але й європейської культури та духовності.

Члени організації зробили значні внески у галузі мистецтвознавства та класичної філології через свої представлені роботи. Я. Болоз-Антоневич представив монографію «Юнацький розвиток Лоренцо Коста та його живопис у галереї Чарторійських у Кракові». У цій праці він досліджував творчість Лоренцо Кости, видатного італійського художника Ренесансу, зокрема його ранній період творчості. Болоз-Антоневич зосередився на аналізі живопису Кости, який зберігається в Галереї Чарторійських у Кракові, порівнюючи його техніку і стиль з іншими представниками італійського Ренесансу. Важливою частиною дослідження стало вивчення впливу Кости на польське мистецтво та його місце у європейському контексті того часу. А. Міодонський оприлюднив працю «De declamatione in Lucium Sergium Catilinam observations», у якій він здійснив детальний філологічний аналіз латинських декламацій, зокрема звертаючи увагу на текст Лукреція Сергія Катіліни. Міодонський вивчав риторичні особливості цього тексту, а також методи, за допомогою яких автор представляв політичні й моральні питання. Праця включала вивчення мовних і стилістичних прийомів, що використовуються в декламаціях, а також значення цих робіт у розвитку латинської риторики та політичної філософії [Rocznik, 1899/1900, с. 65]. Обидві роботи стали важливими внесками в розвиток досліджень у своїх галузях — від вивчення живопису Ренесансу до глибокого аналізу класичних текстів, що мають значення для розуміння літературної і культурної спадщини Європи.

Протягом року в галузі історії малярства значним внеском стало дослідження проф. Лушчкевича, який зосередився на вивченні масштабної картини, що зображує сцену «Успіння Пресвятої Богородиці». Цей твір належить до польського цехового малярства другої половини XV століття і знаходиться у Бернардинському костелі в місті Варта. Лушчкевич розглянув художні особливості цієї картини, звертаючи увагу на стилістичні елементи, що характерні для цехового малярства того часу, зокрема використання колористичних рішень, композиційних прийомів і символічних елементів. Автор також підкреслив значення цього твору в контексті розвитку польського живопису періоду пізнього середньовіччя, а також роль цехового малярства в створенні релігійних і сакральних творів того часу. Картина «Успіння Пресвятої Богородиці» стала важливим прикладом релігійного мистецтва епохи, відображаючи не лише технічні досягнення художників, а й глибокі духовні й естетичні уявлення того часу [Rocznik, 1899/1900, с. 70] Дослідження Лушчкевича розширило знання про зв'язки між мистецтвом, релігією і культурним контекстом середньовічної Польщі.

Робота проф. д-р Єжі Мицельського під назвою «Трансільванська скарбниця Гризельди Баториню» зосереджена на дослідженні унікального історичного документа, який описує експедицію, що була організована у 1583 році. Цей опис був складений дочкою брата короля Стефана Баторія, Гризельдою, яка виходила заміж за гетьмана Замоїського. У документі йдеться про її подорож до Польщі, під час якої вона привезла з собою скарбницю, що містила цінні предмети з Трансільванії. Мицельський, спираючись на цей рукописний опис, детально вивчив не тільки зміст експедиції, але й культурно-історичний контекст події, що відбувалася в середині XVI століття. У своїй праці він також звернув увагу на значення цих предметів як важливих артефактів, які відображають зв'язки між Польщею і Трансільванією, а також впливи тогочасної політики та економіки [Rocznik, 1899/1900, с. 73]. Це дослідження стало важливим внеском у розуміння історії матеріальної культури Польщі та Речі Посполитої в епоху Ренесансу, а також допомогло краще зрозуміти роль династичних шлюбів і дипломатичних відносин у розвитку польсько-турецько-трансільванських зв'язків.

Історико-філософський відділ зробив значний внесок у наукові дослідження історії Польщі завдяки двом важливим монографіям, представленим протягом року. Монографія «Про Пястів» авторства А. Брюкнера стала важливим науковим досягненням, оскільки вона аналізувала найдавніші етапи історії Польщі з лінгвістичної точки зору. Брюкнер звернув увагу на мовні аспекти, які могли вплинути на формування польської державності за часів Пястів. Дослідник вивчав, як мовні явища та історичні контексти того часу взаємодіяли, а також які лінгвістичні свідчення дозволяють відтворити процеси раннього розвитку польської нації і культури. Його робота охоплювала широкий спектр питань, від етимології і старопольських мовних традицій до культурних та соціальних процесів. У свою чергу, праця «Історія Пястів в Польщі» Кентшинського зосереджувалася на політичних та історичних аспектах правління династії Пястів, зокрема за часів Мечислава I та Болеслава Хороброго. Дослідження охоплювало важливі питання, такі як організація державної влади, внутрішня і зовнішня політика, а також значення Пястів для розвитку польської держави в середньовіччі. Кентшинський зосередився на вивченні історичних джерел, які дозволяють реконструювати

політичну ситуацію і культурний контекст цих періодів, а також на взаєминах Польщі з іншими європейськими державами того часу [Rocznik, 1899/1900, с. 74]. Обидві монографії стали важливими науковими роботами, які дозволили поглибити знання про історію ранньої Польщі, її мову та культурні процеси, а також про політичні структури та правління династії Пястів.

Діяльність антропологічної секції організації була збагачена новими дослідженнями, що стосуються доісторичної археології, представленими її активними членами. Зокрема, П. М. Бренштайн у своїй роботі «Про розкопки пізнього залізного віку на хуторі Райне в Жемайтії» зосередився на аналізі матеріальних залишків цього історичного періоду. Його дослідження, проведені на території Жемайтії, висвітлюють культурні особливості регіону, які характерні для пізнього залізного віку, що ознаменувався суттєвими змінами у способі життя, технологіях і суспільній організації. Виявлені артефакти дозволяють краще зрозуміти локальні та регіональні аспекти розвитку громад цього часу, а також їхню взаємодію з іншими культурами. Інша значуща праця, виконана Мар'яном Вавженецьким, стосується археологічних пошуків у Мерошові, що знаходиться в історичному регіоні Кельце. Дослідження, які він провів, зосереджені на залишках поселень або культових місць, які допомагають реконструювати життя громад Центральної Європи в доісторичний період. Матеріали, отримані під час цих пошуків, дають можливість простежити зв'язок місцевих культур із ширшими процесами, що відбувалися на європейському континенті, а також зрозуміти регіональні особливості соціального устрою, релігійних вірувань і економічної діяльності [Rocznik, 1899/1900, с. 88]. Роботи Бренштайна й Вавженецького ілюструють високий рівень наукової обґрунтованості та спрямовані на інтеграцію отриманих даних у загальну історичну картину. Їхні дослідження є не лише значним внеском у вивчення археології Жемайтії та Кельце, але й демонструють ширші можливості міжрегіонального порівняння культурних процесів, властивих періоду пізнього залізного віку. Усе це свідчить про активну участь членів секції у розвитку археологічної науки та розширенні знань про доісторичне минуле

Діяльність антропологічної секції організації була збагачена новими дослідженнями, що стосуються доісторичної археології, представленими її активними членами. Зокрема, П. М. Бренштайн у своїй роботі «Про розкопки пізнього залізного віку на хуторі Райне в Жемайтії» зосередився на аналізі матеріальних залишків цього історичного періоду. Його дослідження, проведені на території Жемайтії, висвітлюють культурні особливості регіону, які характерні для пізнього залізного віку, що ознаменувався суттєвими змінами у способі життя, технологіях і суспільній організації. Виявлені артефакти дозволяють краще зрозуміти локальні та регіональні аспекти розвитку громад цього часу, а також їхню взаємодію з іншими культурами. Інша значуща праця, виконана Мар'яном Вавженецьким, стосується археологічних пошуків у Мерошові, що знаходиться в історичному регіоні Кельце. Дослідження, які він провів, зосереджені на залишках поселень або культових місць, які допомагають реконструювати життя громад Центральної Європи в доісторичний період. Матеріали, отримані під час цих пошуків, дають можливість простежити зв'язок місцевих культур із ширшими процесами, що відбувалися на європейському континенті, а також зрозуміти регіональні особливості соціального устрою, релігійних вірувань і економічної

діяльності. Роботи Бренштайна й Вавженецького ілюструють високий рівень наукової обґрунтованості та спрямовані на інтеграцію отриманих даних у загальну історичну картину [Rocznik, 1899/1900, с. 75]. Їхні дослідження є не лише значним внеском у вивчення археології Жемайтії та Кельце, але й демонструють ширші можливості міжрегіонального порівняння культурних процесів, властивих періоду пізнього залізного віку. Усе це свідчить про активну участь членів секції у розвитку археологічної науки та розширенні знань про доісторичне минуле.

Висновки. Отже Академія майстерності пройшовши тернистий шлях та трансформуючись з часом в Польську академію наук безперервно діяла як організаційно-правова форма організації поляків Галичини з ХІХ ст. З роками вона зазнавала не лише внутрішньо-організаційних змін, але й видозмінювалася піддаючись тиску зовнішніх чинників в умовах функціонування у складі імперії водночас виконуючи функцію смолоскипу польського народу на шляху до здобуття незалежної держави.

Академія зберігала свою ідентичність, сформовану протягом багатьох років кропіткої праці. Протягом десятиліть Академія створювала спадщину польського національного надбання в багатьох галузях науки.

Організація була результатом об'єднання однодумців, громадським об'єднанням зі своїми завданнями, власним фінансуванням, з самобутною традицією академічного співробітництва з метою продукування і популяризації наукових творів найвищого рівня.

Його місце чітко окреслене в культурно-національному плані, проте не визначене належним чином у правових нормах. Отже, краківська академія сформувала основи національної спадщини у сфері науки, кристалізувала фундамент свідомість не лише своїх членів, але й усієї польської академічної спільноти, сприяючи всесвітній науці. Його видатні члени входять до національного пантеону польської науки, а опубліковані ним праці становлять основний ресурс польської наукової спадщини.

Академія майстерності за період своєї профільної діяльності опублікувала тисячі наукових праць. Цей великий результат видавничої діяльності був досягнутий зусиллями кількох поколінь видатних польських учених.

Діяльність у галузі класичної філології, мовознавства, особливо славістики, також сходознавства, історії, історії мистецтва, історії польського та римського права, природничих наук, геології, хімії, аграрної справи.

References

- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn.1507, s.183
Majer J., 1858. Pogląd historyczny na Towarzystwo Naukowe Krakowskie z czasów jego związku z Uniwersytetem Jagiellońskim. Rocznik Cesarsko-Królewskiego Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, 25, 2, s. 111.
Pamięć 15-letniej działalności Akademii Nauk 1873-88, Kraków 1889, s. 209
Rocznik Akademii Umiejetnosci w Krakowie,rok 1895/96, c.51
Rocznik Akademii Umiejetnosci w Krakowie,rok 1896/97, c.56
Rocznik Akademii Umiejetnosci w Krakowie,rok 1897/98, c.60
Rocznik Akademii Umiejetnosci w Krakowie,rok 1899/1900, c.75
Rocznik Akademii Umiejetnosci w Krakowie,rok 1900/1901,c .57
Skarbek F., W spomnienie o Warszawskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk. „Rocznik Towarzystwa Naukowego Krakowskiego”, t. 27, 1860, ss. 94-124

Statut Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Krakowskim złączonego. Kraków, 1816, s. 2
Wiadomości Botaniczne 59(3/4): 85-98, 2015, s. 86

**SCIENTIFIC AND PUBLISHING ACTIVITIES OF THE ACADEMY OF MASTERY IN KRAKOW
(1895 – 1901)**

Mykola Pryhodko

PhD in History, postdoc student at the Department of World History and Archaeology,
Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv

Abstract. *The article, written using an additional problem-chronological method, analyzes in detail the activities of the organization during the period 1895-1901, in particular, it focuses on the process of creation and development of the organization. Particular respect is given to the scientific activity of its members, including the historical and philosophical branch. The article describes the key stages of his work, covering the preparation and publication of important scientific works that significantly influenced the development of Polish historiography, philosophy and archeology in the end of the XIX - the beginning of the XX century. The author of the article describes in detail how the historical and philosophical branch of the organization, working with other sections and predecessors, conducting research in various fields of science, including ethnology, archaeology, law and philosophy. Great respect is also given to these scientific publications, which became the basis for further research in these countries, as well as to the fact that they contributed to the development of the Polish scientific tradition in the historical and cultural spheres. The process of preparation and publication of these works, which were the result of the rich work of collective efforts, was not only important for scientific progress, but also cultural and political significance in the minds of contemporary Poland, as it was under divided powers. The article analyzes how, through scientific activities, the organization promoted the preservation of national identity and historical memory of the Polish people during the folding period. However, this detailed analysis does not imply the achievement of organizations in the scientific sphere, but also demonstrates its important role in the cultural and social development of Poland from the end of the 19th century to the beginning of the 20th century.*

Key words: *public organizations, civil society, self-organization of the population, publishing, Austria-Hungary.*